

ИЛЯ ВАРШАВСКИ РОБИ

Част 0 от „Автомати и хора“

Превод от руски: [Неизвестен], 1974

chitanka.info

Преди няколко месеца аз празнувах своята петдесетгодишнина. След многото тостове, в които се превъзнасяха моите достойнства и се премълчаваха свойствените ми недостатъци, с чаша в ръка се надигна началникът на лабораторията по радиоелектроника Щурецов.

— А сега — каза той — юбилярът ще бъде приветствуван от най-младия представител на нашата лаборатория.

Погледите на присъстващите кой знае защо се обърнаха към вратата.

В настъпилата тишина се чуваше как някой отвън драска по вратата. После тя се отвори и в стаята влезе един робот.

Всички започнаха да ръкопляскат.

— Този робот — продължи Щурецов — принадлежи към класата на самообучаващите се автомати. Той не работи по зададена програма, а сам я разработва в съответствие с изменящите се външни условия. В неговата памет се съхраняват повече от хиляда думи и при това този лексикон непрекъснато се попълва. Той свободно чете напечатан текст, може самостоятелно да съставя фрази и разбира човешката реч. Захранва се от акумулатори и сам ги зарежда от електрическата мрежа при необходимост. Ние цяла година работихме над него всяка вечер, за да Ви го подарим в деня на Вашия юбилей. Той може да бъде обучен да изпълнява всякаква работа. Здрависайте се, Роби, със своя нов стопанин — каза той, обръщайки се към робота.

Роби се приближи към мене и след малка пауза каза:

— Ще ми достави удоволствие, ако Вие бъдете щастливи да ме приемете за член на Вашето семейство.

Това беше много мило казано, макар да ми се стори, че фразата не е съставена съвсем правилно.

Всички наобиколиха Роби. На всеки му се искаше да го разгледа по-добре.

— Невъзможно е да се допусне — каза тъща ми, че той ще ходи из къщи гол. Аз непременно ще му уشيا халат.

Когато се събудих на другия ден, Роби стоеше до моето легло, очевидно очаквайки разпореждания. Това беше завладяващо интересно.

— Бъдете добър, Роби — казах аз — да ми почистите обувките. Те са в коридора до вратата.

— Как се прави това? — попита той.

— Много просто. В шкафа ще намерите кафява боя и четка. Намажете обувките с боята и търкайте с четката, докато се появи блясък.

Роби послушно се отправи към коридора.

Беше много любопитно, как той ще се справи с първото си поръчение.

Когато се приближих към него, той свършваше да маже върху обувките кайсиевото сладко, което жената пазеше за особен случай.

— Ох, Роби — казах аз — аз забравих да Ви предупредя, че боята за обувки се намира в долната част на шкафа. Вие сте взели друг буркан.

— Положението на телата в пространството — каза той, невъзмутимо наблюдавайки как аз се опитвах да изтрия обувките, — може да бъде зададено с три координати в декартовата координатна система. Грешката в задаването на координатите не трябва да превишава размерите на тялото.

— Правилно, Роби. Аз допуснах грешка.

— За начало на координатната система може да се избере всяка точка на пространството и като частен случай — ъгълът на тази стая.

— Ясно, Роби. Ще имам предвид в бъдеще.

— Координатите на телата могат да бъдат зададени в ъглови единици с помощта на азимута и височината — продължаваше той да дърдори.

— Добре. Да не говорим за това.

— Допустимата грешка в разглеждания случай, отчитайки съотношението между размерите на тялото и дължината на радиус-вектора, не трябва да превишава две хилядни от радиана по азимут и една хилядна от радиана по височина.

— Стига. Прекратете всякакви разговори на тази тема — избухнах аз.

Той наистина замълча, но целия ден се движеше по петите ми и се опитваше да обясни с жестове особеностите на прехода от правоъгълна в полярна координатна система.

Честно казано, много се изморих този ден.

Още на третия ден аз се убедих, че Роби бе създаден повече за интелектуална дейност, отколкото за физическа работа. С прозаически неща той се занимаваше много неохотно. Едно нещо обаче трябваше да му се признае: той смяташе виртуозно.

Жена ми каза, че ако не беше тази негова страст да пресмята всичко с точност до хилядната част от копейката, помощта, която той оказва при изчисляване разходите на домакинството, би била неоценима.

Жена ми и тъща ми са уверени, че Роби притежава изключителни математически способности. А на мен неговите знания ми се струват много повърхностни.

Веднъж по време на чая жена ми каза:

— Роби, вземете от кухнята тортата, разрежете я на три части и я донесете на масата.

— Това е невъзможно да се направи — каза той след кратко размишление.

— Защо?

— Единицата не може да се раздели на три части. Частното от делението представлява периодична дроб, която е невъзможно да бъде изчислена с абсолютна точност.

Жена ми безпомощно ме погледна.

— Изглежда, че Роби е прав — каза тъща ми — аз и преди това бях чувала за нещо подобно.

— Роби — казах аз — става дума не за аритметическото деление на единицата на три, а за деление на геометрична фигура на три еднакви части. Тортата е кръгла и ако разделите окръжността на три части, а от точките на делението построите радиуси, това означава, че сте я разделили на три части.

— Глупости! — отговори той с явно раздражение. — За да мога да разделя окръжността на три части, аз трябва да зная дължината ѝ, която се явява произведение на диаметъра ѝ с ирационалното число „пи“. Задачата е неразрешима или, в крайна сметка, представлява един от вариантите на задачата за квадратура на кръга.

— Съвършено вярно! — поддържаше го тъща ми. — Ние това го учихме още в гимназията. Нашият учител по математика, ние всички

бяхме влюбени в него, веднъж, влизайки в клас...

— Прощавайте, ще Ви прекъсна — отново се намесих аз, — съществуват няколко начина за деление на окръжността на три части и ако Вие, Роби, дойдете с мен в кухнята, аз ще Ви покажа как става това.

— Аз не мога да допусна да ме поучава същество, мислителните процеси на което протичат с твърде ограничена скорост — предизвикателно отговори той.

Това не можа да издържи даже жена ми. Тя не обича, когато околните се съмняват в моите умствени способности.

— Как не Ви е срам, Роби?!

— Не чувам, не чувам, не чувам — затрака Роби, демонстративно изключвайки ключето на блока с акустическите възприятия.

Първият наш конфликт започна от една глупост. Веднъж след обяда аз разказах един анекдот:

Срещат се на кораба два търговски пътника от конкуриращи се фирми.

— „За къде пътувате?“

— „За Одеса“.

— „Вие говорите, че пътувате за Одеса, за да помисля, че не отивате в Одеса, но Вие наистина отивате в Одеса, защо лъжете?“

Анекдотът се хареса.

— Повторете началните условия — раздаде се гласът на Роби.

Два пъти да се разказва анекдот на едни и същи слушатели не е много приятно, но въпреки всичко аз направих това.

Роби мълчеше. Аз знаех, че той е способен да прави около хиляда логически операции в минута и разбрах каква гигантска работа се изпълнява от него в тази проточена пауза.

— Задачата е абсурдна — прекрати той накрая мълчанието. — Ако той действително отива в Одеса и казва, че пътува за Одеса, той не лъже.

— Правилно, Роби. Но именно благодарение на този абсурд анекдотът става смешен.

— Всеки абсурд ли е смешен?

— Не, не всеки. Но именно тук се създава такава ситуация, при която абсурдността на такова предположение изглежда смешна.

— Съществува ли алгоритъм за намирането на такова ситуация?

— Право да ти кажа, не знам, Роби. Съществуват маса смешни анекдоти, но никой никога не е подхождал към тях по такъв начин.

— Разбирам.

През нощта аз се събудих от това, че някой ме хвана за рамената и ме постави да седна в леглото. Пред мен стоеше Роби.

— Какво е станало? — попитах аз, триейки очи.

— „А“ говори, че хикс е равен на игрек, „Б“ твърди, че хикс не е равен на игрек, тъй като игрек е равен на хикс. Към това ли се свежда вашият анекдот?

— Не знам, Роби. За бога, не ми пречете с Вашите алгоритми да спя.

— Няма бог — каза Роби и се отправи към ъгъла.

На другия ден, когато ние седнахме на масата, Роби неочаквано заяви:

— Аз трябва да разкажа анекдот.

— Кажете, Роби — съгласих се аз.

— Купувач отива при продавач и го пита, каква е цената на единица от продаваната стока. Продавачът отговаря, че единица от продаваната стока струва една рубла. Тогава купувачът казва: „Вие казвате, че цената е една рубла, за да помисля, че цената е различна от една рубла. Но цената действително е равна на една рубла. Защо лъжете?“

— Много мил анекдот — каза тъща ми — Трябва да се запомни.

— Защо не се смеете? — попита Роби.

— Вижте какво, Роби — казах аз, — вашият анекдот не е много смешен. Ситуацията не е тази, при която това може да изглежда смешно.

— Не, анекдотът е смешен — упорито каза Роби — и Вие трябва да се смеете.

— Но как да се смея, ако това не е смешно.

— Не, смешно е! Аз настоявам да се смеете! Вие сте длъжни да се смеете! Аз искам да се смеете, защото това е смешно! Искам, предлагам, заповядвам незабавно, бързо, мигновено да се смеете! Ха-ха-ха-ха!

Роби явно беше извън себе си.

Жена ми остави лъжицата и каза, обръщайки се към мене.

— Никога не даваш спокойно да се наобядваме. Намерил с кого да се залови. Със своите глупави шеги доведе бедния робот до истерия.

Като изтриваше сълзите си, тя излезе от стаята. След нея, запазвайки мълчание, с високо повдигната глава се отдалечи тъща ми.

Ние останахме с Роби сами.

И ето сега той се развихри наистина!

Думата „глупави“ извлече от недрата на обширния лексикон лавина от синоними.

— Глупак! — крещеше той с цялата мощ на своите високоговорители. — Простак! Тъпак! Кретен! Ненормален! Психопат! Шизофреник! Смей се, дегенерат, защото е смешно! Хикс не е равен на игрек, защото игрек е равен на хикс, ха-ха-ха-ха!

Аз не искам да описвам докрай тази безобразна сцена. Боя се, че не се държах така, както подобава на истински мъж. Засипван с град от ругатни, стиснал в безсилна ярост юмруци, аз страхливо се хилех, като се опитвах да успокоя развилнелия се робот.

— Смей се по-силно, безмозъчна животинка! — не спираше той. — Ха-ха-ха-ха!

На следващия ден докторът нареди да лежа поради силен пристъп на хипертония.

Роби много се гордееше със своята способност да разпознава зрителните образи. Той притежаваше изумителна зрителна памет, която му позволяваше да разпознае от стотици лица това, което бе виждал само веднъж, дори и бегло.

Аз се стараех, както мога, да развивам у него тези способности.

Лятото жена ми замина в отпуск, тъща ми гостуваше на сина си и ние с Роби останахме сами в къщи.

— За теб съм спокойна — каза на раздяла жена ми. — Роби ще се грижи за теб. Гледай да не го обиждаш.

Навън беше горещо и аз, както винаги в такова време, си остригах косата.

Като се върнах у дома от бръснарницата, аз извиках Роби. Той веднага се яви.

— Моля Ви, Роби, дайте ми обед.

— Цялата храна в тази къща, също и всички вещи, които се намират в нея, с изключение на предметите на комуналното оборудване, принадлежат на нейния собственик. Вашето искане аз не мога да изпълня, тъй като то се явява опит за присвояване на чужда собственост.

— Но аз съм собственик на тази къща.

Роби се приближи към мен и внимателно ме огледа от глава до пети.

— Вашият образ не съответствува на собственика на тази къща, чийто образ се съхранява в клетките на моя мозък.

— Аз просто си остригах косата, Роби, но си останах такъв, какъвто бях по-рано. Нима не си спомняте гласа ми.

— Гласа може да бъде записан на магнетофонна лента — сухо забеляза Роби.

— Но има стотици други признаци, свидетелстващи, че аз — това съм аз. Аз винаги съм смятал, че сте способен да осъзнаете такива елементарни неща.

— Външните образи представляват обективна реалност, която не зависи от нашето съзнание.

Неговата надменна самоувереност започваше да ми действа на нервите.

— Аз отдавна се каня да поговоря с Вас, Роби. Струва ми се, че би било много по-полезно за Вас да не тъпчете паметта си с прекалено сложни понятия и повечко да помислите за изпълнението на вашите основни задължения.

— Аз Ви предлагам да напуснете това помещение — каза той бързо. — Да напуснете, да се отдалечите, да изчезнете, да си отидете. Аз ще приложа по отношение на Вас физическа сила, насилие, принуждение, удари, побои, избиване, натъртване, травми, осакатяване.

За съжаление, аз знаех, че когато Роби започне да се изразява по такъв начин, да се спори с него с безполезно.

Освен това съвсем не ме привличаше перспективата да получа от него шамар. Ръката му е тежка.

Три седмици преживях у един приятел и се върнах в къщи, когато жена ми пристигна.

Дотогава малко ми пораснаха и косите.

Сега Роби напълно свикна с нашата къща. По цяла вечер стърчи пред телевизора. През останалото време той самовлюбено се рови в своята схема, подсвирквайки си силно някакъв мотив. За съжаление, конструкторът не го е снабдил с музикален слух.

Боя се, че стремежът към самоусъвършенствуване приема у Роби уродливи форми. Домакинските работи изпълнява много неохотно и крайно небрежно. Към всичко, което няма отношение към неговата особа, той се отнася с явно пренебрежение и разговаря с всички с покровителствен тон.

Жена ми се опитваше да го приучи към преводи от чужд език. Той с удивителна лекота на зубри френско-руския речник и сега с упоение поглъща в голямо количество булевардна литература. Когато го помолят да преведе прочетеното, той небрежно отвърща:

— Нищо интересно. Прочетете сами.

Аз го научих да играе шах. В началото всичко вървеше гладко, но после изглежда логическият анализ му показва, че нечестната игра е най-сигурният начин за печалба и той започна да използва всеки удобен случай, за да премести моите фигури на дъската.

Веднъж по средата на партията аз забелязах, че моят цар е изчезнал.

— Къде скрихте моя цар, Роби?

— На третия ход Вие получихте мат, а аз го взех — нахално заяви той.

— Но това е невъзможно! Поставете царя на мястото!

— Вие трябва още да се учите да играете — каза той, отстранявайки фигурите от дъската.

В последно време в него се появи интерес към стиховете. За съжаление, този интерес е едностранчив. Той е готов с часове да изучава класиците, за да открие лоша рима или неправилен израз. Ако това му се отдаде, то цялата къща се разтреперва от оглушителен смях.

Характерът му се разваля всеки ден и само елементарната порядъчност ме задържа да не го подаря на някого.

Освен това не искам да огорчавам тъща ми. Те с Роби чувствуват дълбока симпатия един към друг.

Публикувано в списание „Млад конструктор“, бр. 10/1974 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.